

III 2-63 *II 1180*
Рт. Авт. М.

БИБЛИОТЕКА СВОБ. УНИВЕРС.
Вх. № 1402
ПОЛУЧЕНО НА 20 / XII 1926 г.

С. С. Бобчевъ :

ПАМЯТНИКЪ Д-ръ В. БОГИШИЧУ*)

(Род. 8 дек. 1834, † 11 апр. 1908 г.).

Заслугитѣ на Д-ръ Валтазаръ Богишичъ за науката на славянската правна история и за обичайното право сж припознати отъ всички учени познавачи на старитѣ славянски учреждения и сегашенъ народенъ битъ. Ако Богишичъ не бѣше написалъ друго освѣнъ обемистия томъ Zbornik sadašnih pravnih običaja u južnih slovena (Na sviet izdava Jugoslavenska Akademija Znanosti. Стр. LXXIV + 714. Zagreb 1870) и Pisani zakoni na slovenskom jugu (Стр. 201, Zagreb 1872. Издава сжщата Академия), пакъ можеше да се каже смѣло, че той си издигна безсмъртенъ паметникъ, като ученъ изслѣдователъ и работникъ.

Ако съ «Сборника на сегашнитѣ правни обичаи у южнитѣ славяни» Богишичъ сложи първа основа на изслѣдването юридическия битъ у южнитѣ славяни, извика на свѣтъ многобройни занятия въ тая областъ и така даде възможность за научно разработване на обичайното право; то съ «Писани закони на славянския югъ», той създаде конспекта за историята на югославянското, та и въобще на славянското право.

*) За Д-ръ Валтазаръ Богишичъ и плодотворната му дѣятелность има цѣла книжнина. Най-обширенъ животописъ въ Miesecnik pravnik, družtva (Zagreb) отъ 1908 година печата Д-ръ Иованъ Строхаль; обширна библиографическа статья отъ Д-ръ Миленко Весничъ въ сжщия Miesecnik отъ 1908 г. У насъ, по български, за Богишича има писано: отъ Д-ръ П. Данчовъ, въ Юрид. Списание, I год. кн. 8, 9—10; отъ сжщия—за Општи имовински законик;— С. С. Бобчевъ, Нѣколко думи за бълг. обичайно право, Пловдивъ, 1893;— отъ сжщия «Юридически Прѣгледъ» 1908;— отъ сжщия, Лѣтописъ на Бълг. Книж. Д-во за 1908 г. На руски най-пълно животописание на Богишича се срѣща въ: Биографическій словарь русскихъ писателей (отъ Венгеровъ). СПб. 1896 г. На френски за Богишича е писано твърдъ много, подробно въ Dictionnaire international des folkloristes contemporains, стр. 49—57.

Но Богишичъ не само не се задоволи съ посоченитѣ два отъ грамадна важность трудове; той не се умори до края на живота си да избродва стари правни паметници, да ги изучва, да показва нови срѣдства и пжтища за издирване обичайно-правнитѣ материали и, най-сетнѣ, да работи за прилагането на неговитѣ оригинални погледи върху практическа почва на законодателството.

Д-ръ В. Богишичъ е авторътъ на единъ кодексъ: Општи имовински законик за кнежевину Црногору, състоящъ отъ 1031 членове и обемащъ наредби за лицата, вещитѣ и договоритѣ. Тоя законникъ обнародванъ въ 1888 и допълненъ на 1898 г. извика възторженни отзиви въ цѣль свѣтъ.)

Другадѣ сж изброявани, и на чужбина и у насъ, редицата отъ научни съчненения и събрани материали на Д-ръ В. Богишича. Тукъ ние искахме да отбѣлѣжимъ, какъ иска да изрази своята почитъ и признателность къмъ своя съотечественникъ оня кжтъ, гдѣто е видѣлъ бѣль свѣтъ Богишичъ. Тоя кжтъ е Далмация, именно селото Цавтатъ, не далечъ отъ славния нѣкога Джбровникъ (Рагуза).

Въ Джбровникъ е уреденъ особенъ комитетъ, който си постави за цѣль да извика събиране доброволни пожертвования за издигане памятникъ на Богишича въ родното му мѣсто. Комитетътъ е разпроводилъ покана въ всички славянски земи съ молба да взематъ участие въ доброволнитѣ приноси за тая хубава цѣль.

Увѣковѣчането паметъта на тоя славянски ученъ, чрѣзъ подигане единъ памятникъ въ Цавтатъ не трѣба да бжде по-срѣщнато безразлично у насъ. За България, за българската наука Д-ръ Богишичъ не е чуждъ. Напротивъ той е първиятъ, който заговори за българско обичайно право въ най-ранната си сбирка: „Pravni obiçaji u slovens“²⁾. Той е първи, който привлече къмъ сътрудничество двама български учители П. В. Оджаковъ (Лѣсковецъ) и Стефанъ Захариевъ (Т.-Пазарджикъ) по обичайното право и ни даде въ своя „Zbornik“ материали

1) За тѣзи отзиви и за прѣводитѣ на знаменитото Богишичево дѣло вижте: С. С. Бобчевъ, Българската челядна Задруга. 12 стр. забѣлѣжка и на стр. 13.

2) Пълното заглавие на тази книга в. Pravni obiçaji u slovena napisao Valtazar Bogisic. Privatno pravo. U Zagrebu. 1867. Тази книга е била използвана отъ руския етнографъ В. Майновъ, който въ 1874 г. издаде малката книжка: «Юридическій бытъ болгаръ» — Москва.

по всички почти стръкове на дѣйстващото у насъ обичайно право. Той, слѣдъ Ромуалдъ Хубе и Мацѣовски, нахвърля едно по-систематическо историческо начертание на старобългарската външна правна история. Той се бѣше опиталъ дори въ 1878 година, поканенъ отъ князь В. Черкаски, първия началникъ на гражданското управление на новоосвободена България, да даде едно народническо направление на българското зараждающе се законодателство¹⁾.

«Упжтването за описване правнитѣ обичаи, които живѣятъ у народа» на Богишича отъ 1867 г. биде скоро прѣведено на български отъ покойния П. В. Оджакوفъ и послужи за образецъ на подобнитѣ програми въ Русия и у насъ за събиране и изучване юридическия битъ на народа. Това «Упжтване» на Богишича е било разпроводено въ много екземпляри въ България²⁾. Но въ „Zbornik“-а му сж печатани отговори само отъ Лѣсковецъ (Оджакوفъ) и Т.-Пазарджикъ (Ст. Захариевъ). Въпрѣки голѣмия обемъ на Zbornik'a на Богишича и въпрѣки нешироката му достъпность, като издание на хърватски, югославянското обичайно право, а наедно и нашето, стана достояние на европейския свѣтъ. Това се дължи на обширния изводъ, който направи и напечата на френски Feodor Demelič: *Le droit contumier des slaves meridionaux d'après les recherches de Bogišić*. Paris 1876. Туи съкращение се появи и на руски въ «Юридическій Вѣстникъ» 1876 г. Кн. 10—12 и въ отдѣлни отпечатаци въ прѣводъ отъ В. Гецевичъ: «Обычное право южныхъ славянъ по изслѣдованіямъ Д-ра Богишича». По тоя начинъ покойниятъ славянски ученъ послужи и частно на българската наука чрѣзъ запознаването свѣта съ нашето обичайно право и правната ни история.

Богишичъ бѣше членъ на нашата Академия — Книжовното ни Дружество.

¹⁾ Богишичъ не може да остане дълго врѣме при князь В. Черкаски и се върна въ Парижъ за да продължи почнатата си работа по Черногорския законникъ.

²⁾ Българскиятъ прѣводъ напечатанъ въ Прага носи слѣдния насловъ: Упжтване за описване правовитѣ обичаи, които живѣятъ у народа. Съставилъ В. В. Богишичъ. Прѣведено и пояснено отъ П. В. Оджакова, дѣйствителный студентъ правовѣднїя. Издаде Загребската Академия и Н. С. Ковачовъ. Прага, 1874 г. 8-о. 53 стр. — На корицитѣ пише: Тая книжка не смѣе никой да продава, а ще ся раздава безплатно сѣкиму учителю и на ученолюбиви българи.

Всичко това ни дава право да подигнемъ въпросътъ за участието на българскитѣ правници и надлежни учени организации въ приносите отъ доброволни пожертвования за Богишичевия паметникъ. Желателно би било да се заеме съ събирането на доброволни пожертвования за Богишичевия паметникъ или нашето Книжовно Дружество или пъкъ Юридическото Дружество въ София. Колкото по-скоро се пристъпи къмъ извикване и осъществяване на нашето участие — толкова по-хубаво.

Не е важенъ размѣра на доброволнитѣ пожертвования, съ които ще се отзове България къмъ единъ подобенъ позивъ. Важно е да се отзове. Важно е да поличи, че поканата е намѣрила отзивъ и у насъ, че и ние, съ участието си въ дѣлото, цѣнимъ многополезнитѣ услуги, правени отъ учения Богишичъ на славянската наука въобще и на българската въ частностъ).

София, 8. III. 1910.

*) Адресътъ, по който могатъ да се изпращатъ доброволни пожертвования за издигане паметникъ Богишичу е: Савтат (Dalmatie) М-г Giura Bielic, прѣпоръчанъ като прѣдставителъ на Дабровишкия комитетъ.